

УДК 159.9-051:331.446.4

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.2\(52\).225426](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.2(52).225426)

Волинець Н. В.

доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології, педагогіки та соціально-
економічних дисциплін Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
e-mail: natasha_volynets@meta.ua
ORCID: 0000-0002-4118-9773

Катеренчук О. Г.

головний спеціаліст відділу у Хмельницькій області
Міністерства у справах ветеранів України
e-mail: katerenchuk1971@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6135-2497

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СМИСЛОЖИТТЕВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено результати емпіричного дослідження взаємозв'язку смисложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності. Виявлено, що провідною спрямованістю досліджуваних студентів, є спрямованість на взаємодію та співробітництво, що обумовлена інтересами кооперації, конструктивного міжособистісного спілкування, потребами спільної діяльності. Зазначено, що спрямованість на співпрацю студентів з іншими людьми відображає їхню мотивацію на спілкування як процес, коли має значення саме спілкування, взаємодія, а не конкретні результати такої діяльності. У студентів виявлено переважання середнього рівня життєвих домагань, що можна пояснити їхньою середньою впевненістю у власних силах, недостатньою спроможністю до постановки життєвих цілей відповідно власним можливостям, а також середнім рівнем життєвих досягнень, що пов'язано з середньою та низькою оцінкою ними здатності керувати власним життям. Показано, що світова пандемія Covid-19 сприяла актуалізації тих потреб, задоволення який обмежується або навіть унеможливується через тотальний локдаун. Виявлено, що в

мотиваційній структурі студентів переважають високі рівні усіх показників загальножиттєвої спрямованості: життєзабезпечення, комфорту, спілкування, а також «робочої» спрямованості, що визначають мотиваційну спрямованість студентів до професійної діяльності у формі загальної та творчої активності, а також соціальної корисності. При цьому розвивальні мотиви професійної готовності до діяльності («робочої» спрямованості) досліджуваних студентів є вищими порівняно з мотивами підтримання (загальножиттєвої спрямованості).

Найщільніший зв'язок показників смисложиттєвих орієнтацій виявлено з потребою у визнанні, у самовираженні та з тенденцією до афіліації. Загальножиттєва спрямованість студентів залежить найбільше від життєзабезпечення та спілкування, а «робоча» спрямованість — від загальної та творчої активності.

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації, мотивація до професійної діяльності, мотиваційна готовність до діяльності.

Постановка проблеми. У контексті глобальних світоглядних і методологічних трансформацій, які відбуваються сьогодні у всіх сферах життя сучасної молоді людини, особливої актуальності набувають смисложиттєві питання, пов'язані з самовизначенням особистості у сфері професійної самореалізації та формування у неї мотиваційної готовності до здійснення професійної діяльності. Проблема мотивації до здійснення професійної діяльності сучасної молоді, яка знаходиться на етапі первинної трудової соціалізації, сьогодні набуває особливої актуальності, адже труднощі сучасної історичної, соціально-економічної ситуації пронизують усі галузі життя і проєктуються на ціннісно-смыслову сферу майбутніх фахівців.

Важливість проблем розвитку смисложиттєвих орієнтацій та їх впливу на мотивацію до професійної діяльності для розуміння особистості у цілому визнається багатьма науковцями (Б. Ананьєв, Дж. Аткинсон, Л. Божович, Ф. Герцберг, Є. Ільїн, Т. Кудріна, О. Леонтєв, Б. Ломов, Д. Мак-Клеланд, А. Маслоу, А. Орлов, Х. Хекхаузен та ін.). Безпосередньо дослідженню мотивів трудової діяльності присвячена також низка робіт (Ж. Вірна, О. Колот, В. Мільман та ін.). Окрім того, загальнопсихологічні та соціально-психологічні ідеї про структуру і розвиток

смісложиттєвих орієнтацій та мотиваційної сфери особистості представлено в працях О. Бодальова, Б. Братуга, З. Карпенко, Д. Леонтєва, О. Леонтєва, В. Чудновського та ін.; екзистенційно-гуманістичні аспекти смісложиттєвої проблематики особистості — у працях Р. Мей, В. Москальця, В. Франкла, І. Ялома та ін.; теоретичні засади психологічної готовності до професійної діяльності та її мотиваційного аспекту — у працях Г. Балла, М. Дяченка, Л. Кандиловича, Н. Левітова, В. Моляко, Л. Орбан-Лембрик, І. Пасічник, М. Смультсон та ін.

Метою статті є представлення результатів емпіричного дослідження смісложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності.

Результати дослідження. Смісложиттєві орієнтації кожної особистості є однією з найважливіших загальнонаукових проблем, оскільки вони виконують функції регуляторів поведінки та виявляються у всіх сферах діяльності, зокрема й професійній. Для кожної певної професійної групи характерний свій сенс діяльності, своя система цінностей. Успішність професійної діяльності фахівця та розвиток його як професіонала залежать від наявності або відсутності діяльнісно-сміслової єдності, яка полягає у відповідності професійних та особистісних цінностей. Відомо, що смісложиттєві орієнтації не залишаються незмінними протягом усього життя людини, вони змінюються внаслідок її професійної діяльності [1].

Механізм впливу смісложиттєвих орієнтацій особистості на ефективність діяльності може складатися в особливостях функціонального взаємозв'язку особистісних цінностей як структурних компонентів смісложиттєвих орієнтацій та мотивів і особистісних змістів як утворень конкретної діяльності, внаслідок чого особистість здійснює цілепокладання і визначає зміст власної життєвої стратегії [2, с. 190–191].

Вибір життєвої мети, планів, перспектив людина здійснює на основі пізнання обставин і самої себе, постійно оцінюючи, порівнюючи і зіставляючи себе з іншими людьми, звертаючись в минуле, живучи в сьогоденні, орієнтуючись на майбутнє [3].

Мотиваційна готовність до професійної діяльності є визначальним конструктом у виборі професії, ступенем реалізації в

ній, внутрішнім рушійним чинником розвитку професіоналізму в цілому, функціонуючи в єдності з механізмами ідентифікації, індивідуалізації і рефлексії [4]. Мотиваційну готовність до професійної діяльності науковці визначають як:

складне індивідуально-психологічне утворення, що поєднує усвідомлення особистістю значущості майбутньої професійної діяльності, що інтегрується з розвитком професійно значущих якостей і цінностей та наявністю образу своєї професії, власної професійної поведінки і супроводжується прагненням займатися цією діяльністю після закінчення вищого навчального закладу [5];

комплекс особистісно-професійних особливостей (емоційна стійкість, позитивне ставлення до діяльності), спрямованості на сферу діяльності і рівні професійної освіти, ціннісно-смислових і життєвих орієнтацій [6];

вияв інтересу до новизни, бажання займатися інноваціями у діяльності, переживання позитивних емоційних станів, які викликані інноваціями, прагнення оцінити свій професійний і особистісний досвід із позиції інновацій [7];

позитивне ставлення, інтерес суб'єкта до своєї професії, орієнтація на мотиви та цінності обраної професійної діяльності, потреба в ній, а також потреба в досягненнях і самовдосконаленні [8];

усвідомлений та активно-діяльнісний стан, який забезпечує особистісну й професійну самореалізацію та самоактуалізацію під час вирішення професійних проблем на основі психолого-педагогічної компетентності, особистісного та професійного досвіду, творчого використання індивідуально-психічних особливостей та інтелектуального потенціалу в процесі професійної діяльності, який складається з задоволеності здійсненим професійним вибором, професійної самовизначеності, бажання працювати у майбутньому за фахом, що мотивується зацікавленістю змістом власної професійної діяльності; сформованого комплексу стійких мотивів [9].

Емпіричне дослідження смисложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності проводилося на базі Хмельницького національного університету.

У дослідженні взяли участь 43 студенти третього курсу денної та заочної форми навчання спеціальності «Готельно-ресторанна справа», них: 10 юнаків та 33 дівчини.

На першому етапі експериментального дослідження було визначення смисложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності за допомогою таких психодіагностичних методик: тесту смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва; методики діагностики особистісних та групових базових потреб; методики діагностики мотиваторів соціально-психологічної активності поведінки особистості; методики діагностики мотиваційної структури особистості; методики діагностики інтерактивної спрямованості особистості.

На другому етапі було проведено кореляційний аналіз з метою виявлення взаємозв'язку смисложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності.

За результатами тестування за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва у переважній більшості студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» виявлено середній рівень: смисложиттєвих орієнтацій (у 25 (58,14 %) осіб, $M=106,72$), що свідчить про середні рівні осмисленості та спрямованості власного життя; достатньо цілеспрямованої орієнтації на майбутнє (у 29 (67,44 %) осіб, $M=25,95$), інтересу до власного життя та його емоційної насиченості (у 31 (72,09 %) осіб, $M=23,77$); задоволеності самореалізацією та продуктивністю й осмисленістю прожитого життя, що також породжує смисли життя у майбутньому (у 18 (41,86 %) осіб, $M=18,79$); достатньо сформованих уявлень про себе як про особистість, яка може вибудовувати власне життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його сенс (у 16 (37,21 %) осіб, $M=16,72$); достатньої впевненості студентів у тому, що вони спроможні керувати власним життям, приймати та реалізовувати життєво важливі рішення (у 17 (39,54 %) осіб, $M=21,51$).

Високий рівень смисложиттєвих орієнтацій виявлено у 15 (37,88 %) осіб, що свідчить про високі рівні осмисленості та спрямованості власного життя; цілеспрямованої орієнтації на майбутнє (у 10 (23,26 %) осіб); інтересу до власного життя та його емоційної насиченості (у 10 (23,26 %) осіб); задово-

леності самореалізацією та продуктивністю й осмисленістю прожитого життя, що також породжує смисли життя у майбутньому (у 15 (34,88 %) осіб); сформованих уявлень про себе як про сильну особистість, яка має достатню свободу вибору, щоб вибудовувати власне життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його сенс (у 13 (30,23 %) осіб); впевненості студентів у тому, що вони спроможні керувати власним життям, вільно приймати та реалізовувати життєво важливі рішення (у 7 (16,28 %) осіб).

Низький рівень смисложиттєвих орієнтацій виявлено у 3 (6,98 %) осіб, що свідчить про низькі рівні осмисленості та спрямованості власного життя; орієнтації на життя переважно сьогоднішнім (у 4 (9,30 %) осіб); незадоволеність власним життям в теперішньому та низьку його емоційну насиченість (у 2 (4,65 %) осіб); незадоволеність прожитим життям (у 10 (23,26 %) осіб); зневіри у власних силах стосовно контролю подій власного життя (у 14 (32,55 %) осіб), фаталізму, переконаності в тому, що життя не підвладне свідомому контролю, що свобода вибору ілюзорна, і безглуздо що-небудь загадувати на майбутнє (у 19 (44,18 %) осіб).

Серед показників смисложиттєвих орієнтацій найширші діапазони змін значень виявлено у показниках: локус контролю життя ($\sigma=10,595$), результативність життя ($\sigma=9,884$) та процес життя ($\sigma=8,829$). Отже, отримані результати свідчать про середній рівень життєвих домагань студентів, що можна пояснити їхньою середньою впевненістю у власних силах, недостатньою спроможністю до постановки життєвих цілей відповідно власним можливостям, а також середнім рівнем життєвих досягнень, що пов'язано з середньою та низькою оцінкою ними здатності керувати власним життям.

За результатами проведеного опитування за методикою діагностики особистісних та групових базових потреб було виявлено такі особливості задоволення базових потреб студентів загалом, у групі досліджуваних переважають: потреба задоволення соціальних (міжособистісних) потреб — у 33 (76,74) осіб %, $M=20,26$, потреба у безпеці — у 30 (69,77 %) осіб, $M=21,21$ та потреба у самовираженні — у 30 (69,77 %) осіб, $M=20,51$. Це

свідчить про те, що світова пандемія Covid-19 сприяла актуалізації тих потреб, задоволення який обмежується або навіть унеможлиблюється через тотальний локдаун.

Матеріальні потреби переважають у 20 (46,51 %) осіб, $M=19,37$, а потреба у визнанні — у 16 (37,21 %) осіб, $M=17,72$.

Незважаючи на вищезазначене, за ступенем задоволеності потреб найбільш задоволеними є: потреба у безпеці: високий рівень виявлено у 11 (25,58 %) осіб, середній — у 31 (72,09 %) особи, низький — у 1 (2,33 %) особи; потреба у самовираженні: високий рівень виявлено у 11 (25,58 %) осіб, середній — у 30 (69,77 %) осіб, низький — у 2 (4,65 %) осіб; матеріальні потреби: високий рівень виявлено у 9 (20,93 %) осіб, середній — у 32 (74,42 %) осіб, низький — у 2 (4,65 %) осіб.

Найменш задоволеними потребами студенти вважають: потребу у визнанні: високий рівень виявлено у 8 (18,61 %) осіб, середній — у 31 (72,09 %) особи, низький — у 4 (9,30 %) осіб; соціальні (міжособистісні) потреби: високий рівень виявлено у 9 (20,93 %) осіб, середній — у 29 (67,44 %) осіб, низький — у 5 (11,63 %) осіб.

Серед показників особистісних та групових базових потреб найширші діапазони змін значень виявлено у показниках: потреби у визнанні ($\sigma=5,387$), матеріальні потреби ($\sigma=5,010$), що свідчить про різний ступінь наявних у студентів можливостей їхнього задоволення.

За результатами проведеного опитування за методикою діагностики мотиваторів соціально-психологічної активності поведінки особистості було виявлено переважання у студентів високого рівня показника досягнення успіху в цілому ($M=17,98$) у 29 (67,44 %) осіб, що свідчить про орієнтацію студентів на досягнення успіху в різних сферах життя, бажання відповідати суспільним стандартам успішності, демонструвати символи соціальної успішності тощо. Середній рівень цього показника виявлено у 11 (25,58 %) студентів, а низький — у 3 (6,98 %) осіб. Досягнення успіху в цілому є мотиваційною домінантою в досліджуваній групі студентів.

За показником прагнення до влади ($M=16,72$) високий рівень виявлено у 18 (41,86 %) осіб, середній — у 24 (55,81 %)

осіб, низький — у 1 (2,33 %) особи, що свідчить про те, що усі студенти, окрім одного, прагнуть вищого статусу або успіху, що психологічно компенсує особистісну неповноцінність, фрустрацію, яку вони відчують.

За показником тенденції до афіліації ($M=17,30$) високий рівень виявлено у 16 (37,21 %) осіб, середній — у 27 (62,79 %) осіб, низький — не виявлено, що свідчить про те, що усі студенти прагнуть встановити з оточуючими людьми довірливі стосунки. Це можна пояснити тим, що в студентські роки продовжується формування особистості, а в цей період найбільшу цінність мають соціальні міжособистісні зв'язки та відносини у студентській групі.

Серед мотиваційних домінант особистісної активності найширші діапазони змін значень виявлено у показниках: досягнення успіху в цілому ($\sigma=5,427$) та прагнення до влади ($\sigma=4,284$), що свідчить про різний ступінь наявних у студентів можливостей мотиваційної активності. Найвужчий діапазон змін значень виявлено у показнику тенденція до афіліації ($\sigma=2,841$), що свідчить про обмеження можливостей студентів встановлювати з оточуючими людьми довірливі стосунки.

За результатами проведеного опитування було виявлено, що у мотиваційній структурі студентів переважають високі рівні усіх показників загальножиттєвої спрямованості (39 (90,70 %) осіб): життєзабезпечення (32 (74,42 %) особи), комфорту (40 (93,02 %) осіб), спілкування (35 (81,40 %) осіб), а також «робочої» спрямованості (33 (76,74 %) особи), що визначають мотиваційну спрямованість студентів до професійної діяльності: загальної активності (32 (74,42 %) особи, творчої активності (25 (58,14 %) осіб) та соціальної корисності (31 (72,09 %) особи).

Окрім того, за результатами методики діагностики мотиваційної структури особистості В. Мільмана було виявлено відмінності у мотиваційних структурах професійної готовності до діяльності. Для студентів з високим рівнем професійної готовності характерна «робоча» спрямованість особистості, яка характеризується помітним перевищенням рівня розвивальних мотивів (до яких належать мотиви творчої активності та со-

ціальної корисності) над рівнем мотивів споживання (підтримання життєзабезпечення, прагнення комфорту та спілкування). А саме, високими за значеннями були показники шкали творча активність ($M = 22,42$ бала) та соціальна корисність ($M=23,28$ бала), аніж значення показників шкал життєзабезпечення ($M = 18,95$ бала), комфорт ($M=21,28$ бала) та спілкування ($M=22,26$ бала).

Студентам із середнім та низьким рівнями професійної готовності до діяльності більшою мірою властива, навпаки, загальножиттєва спрямованість особистості, тобто мотиваційний профіль, що характеризується перевагою загального рівня мотивів підтримання над мотивами розвитку. Найвищі показники виявлено у шкалах комфорт ($M = 21,28$ бала) та спілкування ($M = 22,26$ бала).

У мотиваційній структурі особистості найширші діапазони змін значень виявлено у показниках: творча активність ($\sigma=4,732$) та спілкування ($\sigma=4,656$), що свідчить про різний ступінь прояву у студентів цих мотивів. Найвужчий діапазон змін значень виявлено у показнику комфорту ($\sigma=2,658$), що свідчить про прагнення студентів забезпечувати власний комфорт.

Отже, розвивальні мотиви професійної готовності до діяльності («робочої» спрямованості) досліджуваних студентів є вищими порівняно з мотивами підтримання (загальножиттєвої спрямованості).

Аналіз результатів дослідження інтерактивної спрямованості особистості показав, що 14 (32,56 %) студентів мають високу спрямованість на особисті (егоїстичні) інтереси, 17 (39,53 %) студентів — середню, 12 (27,91 %) студентів — низьку. При вираженій високій та середній орієнтації на особисті (егоїстичні) інтереси у студентів переважають мотиви забезпечення власного благополуччя, а у взаємодії з іншими людьми переслідуються цілі задоволення особистих потреб і домагань. Інтереси та цінності інших людей, груп найчастіше ігноруються або розглядаються виключно в практичному контексті, що обумовлює конфліктність і труднощі в міжособистісній адаптації.

Високий рівень спрямованості на взаємодію та співробітництво виявлено у 18 (41,86 %) студентів, середній — у 20 (46,51 %), а низький — у 5 (11,63 %). Виразність цього типу спрямованості свідчить про прагнення студентів до співпраці з іншими людьми, обумовленої потребами в підтримці конструктивних відносин з членами малої групи, емпатії й інтересу до спільної діяльності, що відповідає оптимальній соціалізації та адаптації.

Маргінальна орієнтація на високому рівні виражена у 5 (11,63 %) студентів, у 29 (67,44 %) студентів вона виражена на середньому рівні, у решти 9 (20,93 %) — на низькому рівні. Отже, маргінальна орієнтація виражається в схильності підкорятися обставинам й імпульсивності поведінки у переважній більшості студентів, яким притаманні прояви інфантилізму, неконтрольованості вчинків, наслідування.

Найвищі значення інтерактивної спрямованості виявлено у показниках спрямованості на взаємодію та співробітництво ($M=20,65$), а найнижчі — у показнику маргінальної орієнтації ($M=15,00$).

У структурі інтерактивної спрямованості студентів найширші діапазони змін значень виявлено у показниках: орієнтація на особисті інтереси ($\sigma=6,535$) та маргінальна орієнтація ($\sigma=6,291$), що свідчить про різний ступінь прояву у студентів цих орієнтацій. Найвужчий діапазон змін значень виявлено у показнику орієнтації на взаємодію та співробітництво ($\sigma=5,826$).

Кореляційний аналіз виявлення взаємозв'язку смисложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності дав змогу визначити напрямок залежності та зв'язки між досліджуваними показниками.

Результати проведення кореляційного аналізу взаємозв'язків між досліджуваними показниками смисложиттєвих орієнтацій та мотиваційної готовності до професійної діяльності досліджуваних студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» показали:

1) загальний показник смисложиттєвих орієнтацій знаходиться у прямій залежності від потреби у визнанні (0,470

на рівні високої статистичної значущості ($p=0,001$), потреби у самовираженні (0,450 на рівні статистичної значущості ($p=0,002$), тенденції до афіліації (0,376 на рівні статистичної значущості ($p=0,013$);

2) показник «*цілі у житті*» знаходиться у прямій залежності від потреби у самовираженні (0,327 на рівні статистичної значущості ($p=0,033$), життєзабезпечення (0,380 на рівні статистичної значущості ($p=0,012$), загальножиттєвої спрямованості (0,344 на рівні статистичної значущості ($p=0,024$), а також в оберненій залежності від творчої активності (-0,306 на рівні статистичної значущості ($p=0,046$);

3) показник «*процес життя*» знаходиться у прямій залежності від потреби у визнанні (0,471 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,001$), потреби у самовираженні (0,489 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,001$), тенденції до афіліації (0,340 на рівні статистичної значущості ($p=0,026$);

4) показник «*результативність життя*» знаходиться у прямій залежності від потреби у визнанні (0,318 на рівні статистичної значущості ($p=0,038$), а також в оберненій залежності від творчої активності (-0,342 на рівні статистичної значущості ($p=0,025$);

5) показник «*локус контролю Я*» знаходиться у прямій залежності від потреби у визнанні (0,368 на рівні статистичної значущості ($p=0,015$) та тенденції до афіліації (0,406 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,007$);

6) показник «*локус контролю життя*» знаходиться у прямій залежності від потреби у визнанні (0,458 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,002$) та потреби у самовираженні (0,501 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,001$).

З метою виявлення особливостей загальножиттєвої та «робочої» спрямованості студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» було виявлено зв'язки з досліджуваними показниками:

1) прямий зв'язок загальножиттєвої спрямованості з: цілями в житті (0,344 на рівні статистичної значущості ($p=0,024$); життєзабезпеченням (0,711 на рівні високої статистичної значущості ($p<0,001$); комфортом (0,433 на рівні високої статис-

тичної значущості ($p=0,004$); спілкуванням (0,731 на рівні високої статистичної значущості ($p<0,001$); загальною активністю (0,344 на рівні статистичної значущості ($p=0,024$);

2) обернений зв'язок «робочої» спрямованості з: комфортом (-0,341 на рівні статистичної значущості ($p=0,025$);

3) прямий зв'язок «робочої» спрямованості з: спілкуванням (0,441 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,003$); загальною активністю (0,596 на рівні високої статистичної значущості ($p<0,001$); творчою активністю (0,612 на рівні високої статистичної значущості ($p<0,001$); соціальною корисністю (0,429 на рівні високої статистичної значущості ($p=0,004$); орієнтацією на взаємодію та співпрацю (0,353 на рівні статистичної значущості ($p=0,020$)).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, провідною спрямованістю досліджуваних студентів, яка найбільше виражена на високому рівні, є спрямованість на взаємодію та співробітництво, що обумовлена інтересами кооперації, конструктивного міжособистісного спілкування, потребами спільної діяльності. Спрямованість на співпрацю студентів з іншими людьми відображає їхню мотивацію на спілкування як процес, коли має значення саме спілкування, взаємодія, а не конкретні результати такої діяльності. Найщільніший зв'язок показників смисложиттєвих орієнтацій виявлено з потребою у визнанні, з потребою у самовираженні та з тенденцією до афіліації. Загальножиттєва спрямованість студентів залежить найбільше від життєзабезпечення та спілкування, а «робоча» спрямованість — від загальної та творчої активності. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та апробації психологічних засобів формування мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності

Список використаних джерел

1. Шолох О. А. Теоретичні основи смисложиттєвих орієнтацій практичного психолога. *Вісник післядипломної освіти*. 2013. Вип. 9(2). С. 372–379.
2. Мовмига Н., Мілорадова Н. Деякі аспекти визначення гендерної специфіки життєвих домагань особистості (з позицій особово-орієнтованого підходу до вищої професійної освіти). *Vzdelávanie a spoločnosť : medzinárodný*

- nekonferenčný zborník / Renáta Bernátová (Ed.), Tetyana Nestorenko (Ed.). PREЇЇOV, 2016. С. 187–196. URL : <https://cutt.ly/BhKTX7m>.
3. Чабаненко І. А. Формування ціннісного ставлення до любові як складової статевого виховання в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічні науки*: збірник наукових праць. 2009. № 54. С. 233–236.
 4. Онищенко І. В. Психолого-педагогічні аспекти формування мотиваційної готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2019. Випуск 177, частина 2. С. 40–43.
 5. Яблонський А. І. Мотиваційний компонент в структурі мотиваційної готовності студентів до педагогічної діяльності. *Вісник Харківського університету*. Серія: Психологія. 1997. № 395. С. 134–138.
 6. Ефимова О. В. Мотивационная готовность студентов колледжа к профессиональной деятельности. *Вестник Псковского государственного университета*. Серія: Социально-гуманитарные и психолого-педагогические науки. 2009. Вип. 7. С. 166–167.
 7. Коптяева О. Н., Афанасьева Н. В. Особенности мотивации инновационной деятельности учителей. *Вестник ЧГУ*. Череповец, 2007. № 1. С. 110–114.
 8. Дмитерко-Карабин Х. М. Мотиваційна готовність до професійної діяльності як психологічна проблема. *Філософія, соціологія, психологія*: збірник наукових праць. Івано-Франківськ : Плай, 2004. Вип. 9. Ч. 2. С. 23–32.
 9. Клімова Д. В. Проблема мотиваційної готовності до професійної діяльності у психології. *Єдність навчання і наукових досліджень — головний принцип університету*: збірник наукових праць звітної-наукової конференції викладачів університету за 2013 рік, 4–6 лютого 2014 року / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Ємельянова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 133–135.

REFERENCES

1. Sholokh O. A. (2013). Teoretichni osnovy smyslozhyttievkykh oriientatsii praktichnoho psykholoha [Theoretical foundations of meaningful life orientations of a practical psychologist]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity — Bulletin of post-graduate education*. Vyp. 9(2). S. 372–379. [In Ukrainian].
2. Movmyha N., Miloradova N. (2016). Deiaki aspekty vyznachennia hendernoї spetsyfyky zhyttievkykh domahan osobystosti (z pozytsii osobovo-orientovanoho pidkhotu do vyshchoї profesiinoї osvity) [Some aspects of determining the gender specificity of life aspirations of the individual (from the standpoint of a person-centered approach to higher professional education)]. *Vzdelavanie a spolochnost' : medzynarodny nekonferenchny zbornik / Renáta Bernátová (Ed.), Tetyana Nestorenko (Ed.). PREЇЇOV*. S. 187–196. URL : <https://cutt.ly/BhKTX7m>. [In Ukrainian].
3. Chabanenko I. A. (2009). Formuvannia tsinnisnogo stavlennia do lyubovi yak skladovoi statevoho vykhovannia v pedahohichnii spadshchyni V. O. Sukhom-

- lynskoho [Formation of a value attitude to love as a component of sex education in the pedagogical heritage V. O. Sukhomlinsky]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky» — Collection of scientific works «Pedagogical sciences»*. № 54. S. 233–236. [In Ukrainian].
4. Onyshchenko I. V. (2019). Psykholoho-pedahohichni aspekty formuvannia motyvatsiinoi hotovnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do profesiinoi diialnosti [Psychological and pedagogical aspects of formation of motivational readiness of future primary school teachers for professional activity]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky — Proceedings. Series: Pedagogical sciences*. Vypusk 177, chastyna II. S. 40–43. [In Ukrainian].
 5. Iablonskyi A. I. (1997). Motyvatsiinyi komponent v strukturi motyvatsiinoi hotovnosti studentiv do pedahohichnoi diialnosti [Motivational component in the structure of motivational readiness of students for pedagogical activity]. *Visnyk kharkivskoho universytetu. Serii «Psykhohihiia» — Bulletin of Kharkiv University. Psychology Series*. № 395. S. 134–138. [In Ukrainian].
 6. Efimova O. V. (2009). Motivatsionnaya gotovnost' studentov kolledzha k professional'noj deyatel'nosti [Motivational readiness of college students for professional activities]. *Vestnik Pskovskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Social'no-gumanitarnye i psihologo-pedagogicheskie nauki — Bulletin of the Pskov State University. Series: Social-humanitarian and psychological-pedagogical sciences*. S. 166–167. [In Russian].
 7. Koptyaeva O. N., Afanas'eva N. V. (2007). Osobennosti motivatsii innovatsionnoj deyatel'nosti uchitelej [Features of motivation for innovative activities of teachers]. *Vestnik CHGU — ChGU Bulletin*. Cherepovec. № 1. S. 110–114. [In Russian].
 8. Dmyterko-Karabyn Kh. M. (2004). Motyvatsiina hotovnist do profesiinoi diialnosti yak psykhologichna problema [Motivational readiness for professional activity as a psychological problem]. *Zbirnyk naukovykh prats: filosofii, sotsiologhiia, psykhologhiia — Collection of scientific works: philosophy, sociology, psychology*. Ivano-Frankivsk : Vyd-vo «Plai» Prykarpatskoho universytetu. Vyp. 9. Ch. 2. S. 23–32. [In Ukrainian].
 9. Klimova D. V. (2014). Problema motyvatsiinoi hotovnosti do profesiinoi diialnosti u psykhologii [The problem of motivational readiness for professional activity in psychology]. *Yednist navchannia i naukovykh doslidzhen — holovnyi pryntsyf universytetu : zbirnyk naukovykh prats zvitno-naukovoï konferentsii vykladachiv universytetu za 2013 rik, 4–6 liutoho 2014 roku — Unity of teaching and research — the main principle of the university: a collection of scientific papers of the reporting-scientific conference of university teachers for 2013, February 4–6, 2014 / ukl. H. I. Volynka, O. V. Uvarkina, O. P. Yemelianova*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova/ S. 133–135. [In Ukrainian].

Volynets N. V.

doctor of psychological sciences, associate professor,
Professor of the Department of Psychology, Pedagogy
and Socio-Economic Disciplines National Academy of the State
Border Guard Service of Ukraine named by Bohdan Khmelnytsky

Katerenchuk O. G.

Chief Specialist of the Department in Khmelnytsky Region Ministry
of Veterans Affairs of Ukraine

**RELATIONSHIP BETWEEN SENSE-ORIENTATIONS
AND MOTIVATIONAL READINESS OF STUDENTS
FOR PROFESSIONAL ACTIVITY**

In the article are represented the results of an empirical study of the relationship between meaningful life orientations and motivational readiness of students for professional activity. It was found that the leading orientation of the studied students, which is most pronounced at a high level, is the focus on interaction and cooperation, due to the interests of cooperation, constructive interpersonal communication, the needs of joint activities. It is noted that the focus on cooperation of students with other people reflects their motivation to communicate as a process when it is communication, interaction, and not the specific results of such activities that matter.

The students found a predominance of the average level of life aspirations, which can be explained by their mediocre self-confidence, insufficient ability to set life goals according to their own capabilities, as well as the average level of life achievements due to average and low assessment of their ability to manage their own lives. It has been shown that the global Covid-19 pandemic has contributed to the actualization of those needs that are limited or even impossible due to total lockdown. It was found that the motivational structure of students is dominated by high levels of all indicators of life orientation: livelihood, comfort, communication, and «work» orientation, which determine the motivational orientation of students to professional activities in the form of general and creative activity and social utility.

At the same time, the developmental motives of professional readiness for activity («working» orientation) of the studied students are higher in comparison with the motives of maintenance (general life orientation).

The strongest connection between the indicators of meaningful life orientations is found with the need for recognition, with the need for

self-expression and with the tendency to affiliation. The general life orientation of students depends mostly on life support and communication, and the «work» orientation — on general and creative activities.

Key words: meaningful life orientations, motivation for professional activity, motivational readiness for activity.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2020